

Etikkrådets virksomhet

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland er et uavhengig råd som gir anbefalinger til Norges Bank om å utelukke selskaper fra Statens pensjonsfond utland eller sette selskaper til observasjon. Rådet vurderer selskapers virksomhet på grunnlag av retningslinjer fastsatt av Finansdepartementet. Retningslinjene har både produktbaserte utelukkelseskriterier som for eksempel produksjon av tobakk eller noen våpentyper, og atferdsbaserte utelukkelseskriterier som for eksempel grov korrupsjon, menneskerettighetsbrudd og miljøskade. Rådet har fem medlemmer og et sekretariat på åtte personer. Alle Etikkrådets anbefalinger offentliggjøres på rådets nettside så snart Norges Bank har offentliggjort sin beslutning.

Oversikt over virksomheten i 2016

Finansdepartementet fastsatte med virkning fra januar 2016 et nytt atferdskriterium slik at selskaper kan utelukkes hvis deres virksomhet i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser. Etikkrådet er godt i gang med arbeidet og har så langt innhentet data for klimagassutslipp for selskaper som produserer noen typer olje, sement og stål.

For de øvrige atferdskriteriene identifiseres selskaper ved porteføljeovervåking, systematiske gjennomganger av problemområder og eksterne henvendelser. Et konsulentfirma søker daglig i mange nyhetskilder på flere språk etter relevante oppslag om selskaper i porteføljen. Rådet får kvartalsvise rapporter fra konsulenten og undersøker de selskapene der det synes å være stor risiko for framtidige normbrudd. Gjennomganger av problemområder følger gjerne en langsiktig plan basert på risikoen for brudd på retningslinjene. I 2016 har Etikkrådet dessuten fått flere henvendelser fra organisasjoner som har bedt rådet om å ta et selskap eller en problemstilling opp til vurdering.

Etikkrådet vurderer selskaper uavhengig av selskapenes størrelse, fondets eierandeler og selskapenes hjemland. Rådet gjør ikke en samlet vurdering av et selskaps virksomhet, men vurderer risikoen for

framtidige alvorlige normbrudd med utgangspunkt i konkrete hendelser. Store selskaper kan bli utelukket på grunnlag av en ganske liten del av sin virksomhet, mens det samme normbruddet kan utgjøre en stor del av virksomheten for et lite selskap. Rådet behandler så langt det er mulig like normbrudd likt. I 2016 ga rådet anbefalinger til banken om selskaper der fondet hadde investert fra 140 mill. kroner til 7 mrd. kroner.

Finansdepartementet fastsatte med virkning fra februar 2016 et nytt produktkriterium der gruveselskaper eller kraftselskaper som har 30 pst. eller mer av sin virksomhet knyttet til termisk kull, kan utelukkes fra fondet. For dette kriteriet kan Norges Bank utelukke selskaper uten tilrådning fra Etikkrådet. Så langt har Norges Bank utelukket 59 selskaper etter kullkriteriet og satt 11 til observasjon.

For de øvrige produktkriteriene skal Etikkrådet ha oversikt over alle selskaper i fondet som kan ha virksomhet i strid med utelukkelseskriteriene. Et konsulentfirma kartlegger selskaper som har virksomhet i strid med kriteriene, og avgir hvert kvartal en rapport til rådet. Rapporten inkluderer også relevant ny informasjon om selskaper som allerede er utelukket fra fondet. Rådet undersøker alle aktuelle selskaper nærmere.

Etikkrådet innhenter informasjon fra blant annet forskningsmiljøer, internasjonale, regionale og nasjonale organisasjoner og setter ofte ut konsulentoppdrag for å undersøke indikasjoner på brudd på retningslinjene. Selskapene i porteføljen er også selv viktige informasjonskilder. Det er ofte inngående dialog med selskapene i løpet av vurderingsprosessen.

utelukket i løpet av året, og ett tatt inn igjen. Flere av anbefalingene gjelder selskaper som er utelukket for det samme forholdet. For eksempel ble Kosmos Energy og Cairn Energy begge utelukket som følge av oljeleting utenfor Vest-Sahara som selskapene driver gjennom et *joint venture*-foretak. Selskapene som har blitt utelukket siden forrige årsmelding, er omtalt på side 30.

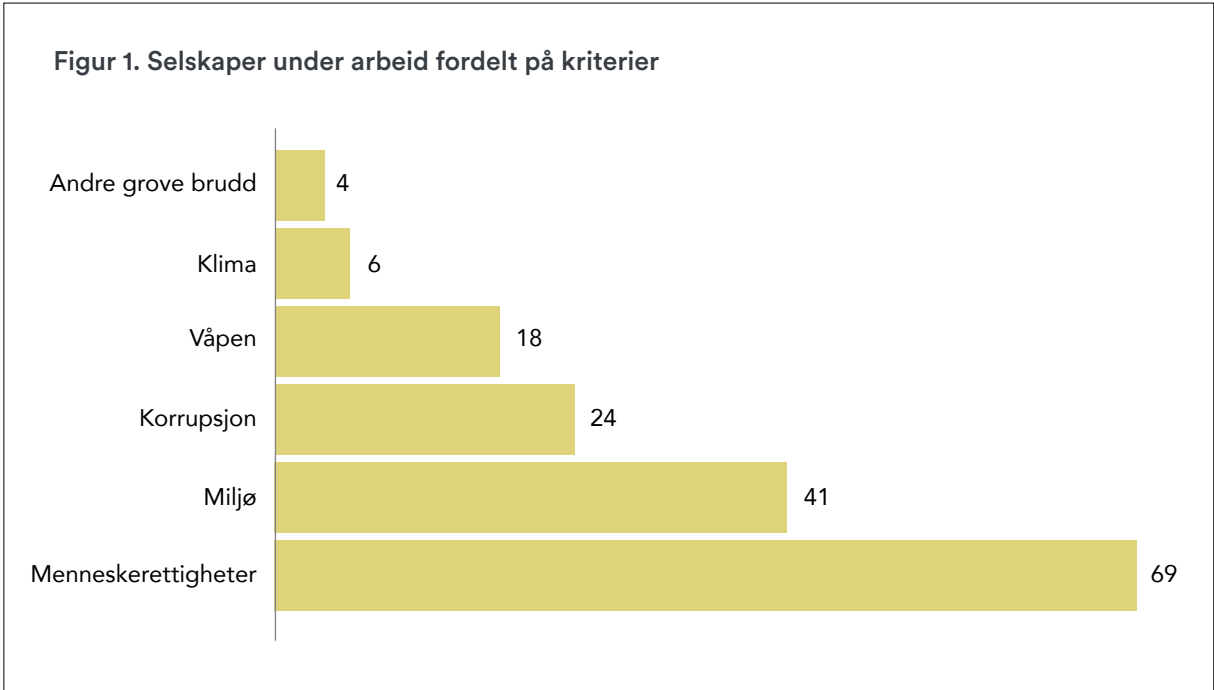
Etikkrådet ga ni anbefalinger til Norges Bank i 2016 som omhandlet i alt 11 selskaper. Fem selskaper ble

Tabell 1. Oversikt over Etikkrådets virksomhet

År	2014	2015	2016
Aksjeselskaper i SPU ved årets slutt (ca.)	9 000	9050	9000
Totalt antall ekskluderte selskaper etter tilrådning fra Etikkrådet ved utgangen av året	60	64	66*
Selskaper på observasjonsliste etter tilrådning fra Etikkrådet	1	1	2
Avgitte tilrådninger	12	8	9
Selskaper utelukket i løpet av året	3	4	5
Selskaper tatt inn igjen i løpet av året	3	0	1
Selskaper rådet har kontaktet	39	42	86
Selskaper rådet har møtt	18	11	22
Nye saker som rådet har tatt stilling til	30	69	64
Totalt antall selskaper under arbeid i løpet av året	150	184	162
Totalt antall selskapsutredninger som ble avsluttet i løpet av året	85	73	53
Rådsmøter	9	11	12
Ansatte i sekretariatet	8	8	8
Budsjett (mill.)	13,5	14,8	15,9

Tabellen oppsummerer omfanget av Etikkrådets undersøkelser av selskaper i 2016 sammenliknet med 2014 og 2015. Merk at utelukkelse Norges Bank har besluttet uten tilrådning fra Etikkrådet under kullkriteriet, ikke er inkludert i tabellen.

* Ikke-børsnoterte datterselskaper telles fra 2016 ikke med i antallet utelukkede selskaper.

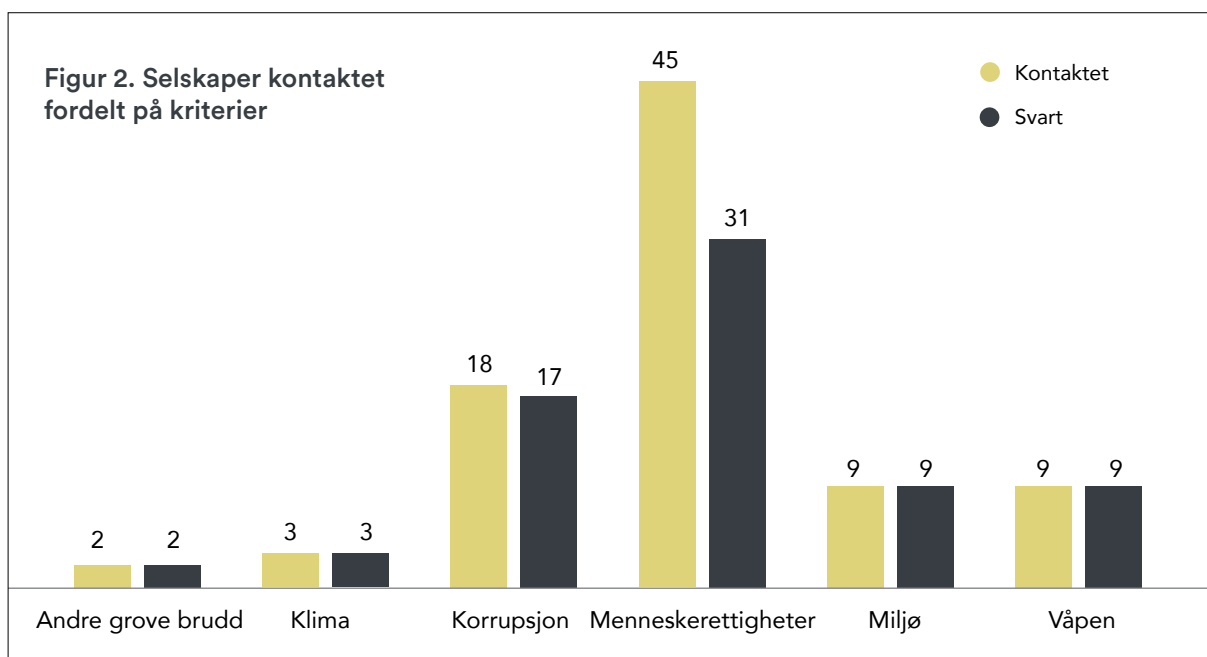
Figuren viser hvilke utelukkelseskriterier selskapene Etikkrådet arbeidet med i 2016, ble vurdert opp mot.

I løpet av året arbeidet Etikkrådet med til sammen 162 selskaper. Av disse var 64 selskaper nye i 2016, mens 53 ble ferdig utredet.

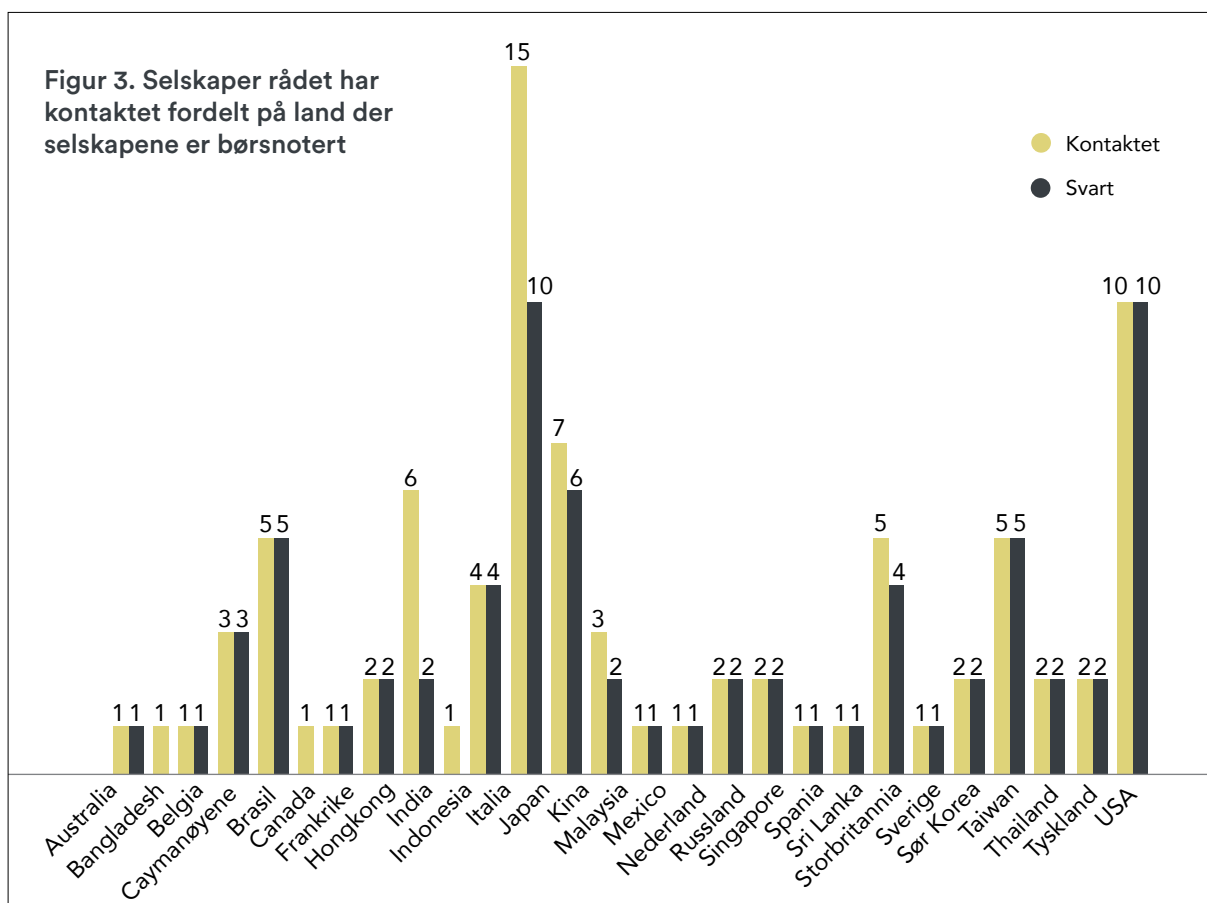
De fleste av sakene under arbeid i 2016 gjelder brudd på menneskerettighetene. Dette skyldes at Etikkrådet var i startfasen av flere bredt anlagte undersøkelser av arbeidstakerrettigheter der rådet kontaktet mange selskaper. Utgangspunktet for slike undersøkelser er ikke informasjon om konkrete normbrudd i selskapene som undersøkes, men risikoen for normbrudd ved virksomheten. Etter hvert som undersøkelsene går framover, vil en stå igjen med et fåtall selskaper der rådet finner grove eller systematisk normbrudd slik at selskapene bør utelukkes fra fondet.

Kontakt med selskaper i 2016

I 2016 var Etikkrådet i kontakt med 86 selskaper og møtte 22 av dem. Rådet kontakter selskaper som det etter innledende undersøkelser vil vurdere nærmere. Først skriver rådet et brev til selskapene med spørsmål og ber om dokumentasjon som kan gi grunnlag for å vurdere selskapets virksomhet, for eksempel utslippsdata, informasjon om arbeidsforhold eller om selskapers antikorrupsjonssystemer. Senere kan det være aktuelt å møte representanter for selskapene, og selskapene får også alltid kommentere grunnlaget for utelukkelse før rådet gir sin anbefaling til Norges Bank. Rådets anbefalinger er ganske omfattende blant annet for å gi selskapene innsikt i faktagrunnlaget rådet bygger på, og mulighet for å imøtegå påstander.

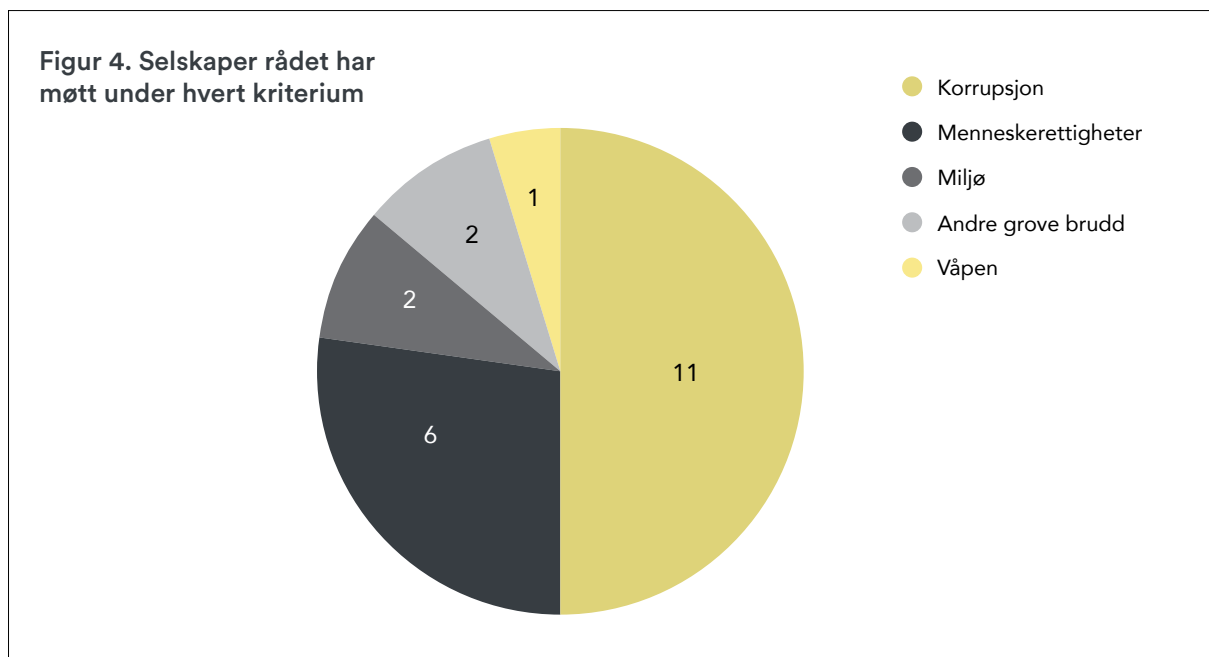
Figuren viser hvor mange selskaper Etikkrådet har vært i kontakt med i 2016, hvilke kriterier for utelukkelse disse selskapene vurderes under, og hvor mange av selskapene som har svart på rådets spørsmål. Som i fjor har flest selskaper blitt kontaktet i forbindelse med undersøkelser av arbeidsforhold. Av disse har nær 40 selskaper tekstilproduksjon i Sørøst-Asia.

Figuren viser hvor selskapene som Etikkrådet har vært i kontakt med i 2016, er børsnotert, og om de har besvart rådets spørsmål. Det er relativt stor geografisk spredning på selskapene rådet har kontaktet, men hovedtyngden ligger i Asia. Dette skyldes undersøkelsen av arbeidsforhold i tekstilindustrien. Foreløpig har rådet kontaktet selskaper som produserer tekstiler i Kambodsja, Vietnam, India og Bangladesh, og der er det en overvekt av asiatiske selskaper.

Over 80 prosent av selskapene Etikkrådet kontaktet i 2016, besvarte henvendelsen. Dette er flere enn tidligere år og kan skyldes at rådet hadde kommet ganske langt i vurderingen av en rekke selskaper. De aller fleste selskaper benytter anledningen til å kommentere utkast til anbefaling om utelukkelse eller observasjon, men det er færre som besvarer spørsmål av mer generell karakter fra rådet. Rådet legger vekt på informasjon fra selskaper, og anser det som en risikofaktor om selskaper ikke bidrar med konkret og etterprøvbar informasjon om virksomheten.

Som i 2015 har de fleste av Etikkrådets møter med selskaper i 2016 dreid seg om korrupsjon. Selskapers systemer for å avdekke og forebygge korrupsjon er sentrale for rådets vurdering av den framtidige korrupsjonsrisikoen. Gjennom møter med selskaper forsøker rådet å vurdere om slike systemer ikke bare er etablert formelt, men også etterleves i praksis.

Figuren viser at Etikkrådet i 2016 møtte 22 selskaper. Her regnes både fysiske møter, videokonferanser og telefonkonferanser. Formålet med møter er å få informasjon som gjør det mulig for Etikkrådet å avgjøre om det er grunnlag for å utelukke et selskap. I vurderingen av framtidig risiko, som er temaet for rådets vurdering, legger rådet både vekt på tidligere normbrudd, og på selskapenes håndtering av en situasjon som har oppstått, og tiltak for å hindre nye normbrudd.

Et selskap blir ikke utelukket for en bestemt tidsperiode, men kan tas tilbake i fondet så snart grunnlaget for utelukkelse faller bort. Etikkrådet gjør årlig enkle undersøker av alle utelukkede selskaper ved å sjekke om de fortsatt driver virksomheten som førte til utelukkelse, eller om virksomheten er vesentlig endret. For noen selskaper gjøres grundigere undersøkelser for eksempel hvis selskapene ber om det, eller hvis

det er indikasjoner på vesentlige endringer. Hvis et selskap har gjennomført tiltak som har ført til tilstrekkelige forbedringer i forholdene utelukkelsen er basert på, avgir Etikkrådet en tilrådning om å oppheve utelukkelsen. Forbedringene må kunne observeres i praksis og ikke bare i selskapets strategier eller planer.

Etikkrådet undersøker også om det er andre forhold enn den opprinnelige utelukkelsesgrunnen som tilsier at et selskap skal forbli utelukket fra fondet. Rådet avgir vanligvis ikke en ny tilråding dersom det opprinnelige grunnlaget for utelukkelse opphører, men det likevel er grunnlag for å utelukke selskapet under det samme utelukkelseskriteriet. Bare hvis det nye utelukkelsesgrunnlaget er svært forskjellig fra det opprinnelige, avgir rådet ny tilråding. Selskap som har gitt Etikkrådet informasjon, vil når vurderingsprosessen er avsluttet, bli informert om utfallet. I 2016 gjorde rådet en særlig grundig vurdering av Vedanta Resources som har vært utelukket siden 2007, men kom til at grunnlaget for utelukkelse fortsatt var til stede.

Pågående og nye utredninger

Etikkrådet har begynt et bredt anlagt arbeid for å identifisere selskaper som kan ha virksomhet i strid med klimakriteriet, og vil bruke mye ressurser på dette arbeidet også i 2017. Dette er nærmere omtalt på side 16.

Siden 2010 har Etikkrådet systematisk gjennomgått fondets investeringer i noen typer virksomhet som kan forårsake alvorlig miljøskade. Med unntak av særlig miljøskadelig fiske er rådet nå i ferd med å avslutte arbeidet etter planen fra 2010. Rådet følger likevel med på om selskaper i fondet begynner med virksomhet som tidligere har ført til utelukkelse, som f. eks. etablering av plantaser i regnskog eller elvedeponering av gruveavfall. Rådet tar også løpende stilling til selskaper som fanges opp gjennom porteføljeovervåkingen.

I 2013 kartla rådet noen bransjer og selskaper som var særlig utsatte for tvangsarbeid, og denne kartleggingen har vært et utgangspunkt for rådets systematiske gjennomganger på menneskerettsområdet. Arbeidet med tekstilproduksjon i noen asiatiske land og selskaper som har bygge- og anleggsvirksomhet i Gulfstatene, har sitt utspring i denne kartleggingen. Disse utredningene fortsetter i 2017. Dette er nærmere omtalt på side 14.

Tidligere utelukkelse gjør at Etikkrådet lettere fanger opp nye, liknende saker. Hvis ytterligere selskaper for eksempel starter produksjon av hybride frø i India, vil rådet undersøke om også disse selskapene kan knyttes til barnearbeid, siden rådet fra før er kjent med at barnearbeid er utbredt i slik virksomhet. Rådet følger også fortsatt med på områder der okkupasjonsrettens regelverk kan komme til anvendelse, og på selskaper som driver naturressursutvinning i omstridte områder.

Etikkrådet vil også se nærmere på rederier som har solgt båter til opphugging i Bangladesh, India og Pakistan. Båtene strandsettes og hugges opp på stedet ved manuelt arbeid. Dette kan være problematisk både ut fra menneskerettighetskriteriet og miljøkriteriet. Videre har rådet fått opplysninger om at enkelte selskaper i fondet er beskyldt for å bruke arbeidskraft fra Nord-Korea utleid fra nordkoreanske myndigheter. Rådet vil undersøke disse forholdene i 2017.

Etikkrådet arbeider med korrupsjonssaker utfra en risikotilnærming der rådet gjennomgår selskaper i land og sektorer som ifølge internasjonale rangeringer er særlig korrupsjonsutsatte. I 2016 har rådet konsentrert seg om olje- og gasssektoren, forsvarsindustrien og telekommunikasjonsindustrien. Rådet tar sikte på å starte en gjennomgang av legemiddelindustrien i 2017. Vurdering av korrupsjonsrisiko er nærmere omtalt på side 19.